

HEMBYGDEN

Medlemstidning för Upplands Väsby Hembygdsförening
Nr 3 · September 2019. Årgång 48.

Innehållsförteckning

Ordföranden har ordet	3
Föreningens aktiviteter	4
Bakåt och framåt på nytt	6
Messingens plasttillverkning och rivningen, Nils-Erik Hammar berättar	8
När det brinner i knutarna	12
Om runor och runstenar	16
Fler offer för Ryssligan	20
10 år sedan rivningen av Messingen	24
I backspegeln	28
Sveriges Hembygdsförbunds Riksstämma 24–26 maj 2019	32
Gås med krås på Mårtensafton	34
Varför heter det så? Smedbyområdet	35
Korsord 3 - 2019	37

Omslagsbilden på föregående sida: Den vita mangårdsbyggnaden på Hembygdsgården ser vi i fonden. Det stora trädet ger oss många gånger en skön skugga. Foto: Bo Lindman.

Nästa nummer av Hembygden planeras att komma ut i vecka 47. Manusstopp inför det numret är den 20 oktober 2019. Välkomna med bidrag, som skickas till Hembygden, Box 40, 194 21 Upplands Väsby eller via e-post till info.uvhbf@gmail.com.

För innehållet i artiklarna svarar respektive författare.

Ansvarig utgivare: Klas Lundkvist

Redaktionsgrupp: Inga Lisa Gustafsson, Gunilla Ahlberg, Margareta Norén, Leif Welander, Klas Lundkvist och Bo Lindman

Layout: Bo Lindman, BL Informationsutveckling

Tryck: Trycksmedjan AB. Tryckt med miljövänliga färg- och pappersval i 750 ex.

Ordföranden har ordet

Det händer mycket hela tiden, inte bara det som syns i våra arrangemang och i vår tidning Hembygden: tex nytt hyresavtal, avtal för Hembygdsportalen/Hemsidan och andra praktiska men väl så viktiga saker för föreningens verksamhet.

Bosse Lindmans föredrag med filmvisning i april om de sk Ryssmorden 1919 drog stor publik. Fullsatt i Ladugården. Därför blir det repris söndag 10 november! I nummer 2-2019 av Hembygden kan du läsa första delen av Per Leanders artikel om Ryssligan och i detta nummer finns del två av artikeln.

I anslutning till konstrundan 4-5 maj hade vi öppet på Hembygdsgården och flera intresserade besökte gården. Givande samtal med Väsbybor: vilka kunskaper många Väsbybor har, utifrån sin egen historia, om vår kommun! Uppmanade flera att dela med sig av sina berättelser. Vår tidning Hembygden står öppen för alla som vill dela med sig av sin egen Väsbyhistoria. Roligt var också Natur-

skyddsföreningens initiativ att ordna en gemensam dag på Hembygdsgården i anslutning till Operation Rädda Bina (se Bakspeglarna).

Nationaldagen är ett väl intrimmat arrangemang för föreningen. Trevligt att äta lunch med dem som fått utmärkelsen Årets Väsbybo. I år var det två personer som fick utmärkelsen: Marit Andersson och Birgitta Söderström som fick priset främst för sitt arbete med Picchus Café på Gamla Apoteket.

*Klas Lundkvist
23 juni 2019*

Fotograf: Elsa Anagrius

På den här bilden från den 1 juni 2009 ser vi att arbetet är i full gång med rivningen av industriområdet Messingen. I detta nummer har vi längre fram en fotoberättelse om händelsen. Den berättelsen startar på sidan 24.

Foto: Klas Lundkvist

Föreningens aktiviteter

Här presenteras de aktiviteter som planerats under den aktuella perioden.

Söndag
8
September

Kulturarvsdagen 2019

Mycket finns att se bland våra samlingar kl 13–15 på Hembygdsgården. Temat för dagen är "Hembygdsgårdens dolda konst".

Kaffeservering.

Söndag
22
September

Hantverksdagen 2019

Nu har du möjlighet att se vad man kan skapa med sina händer och några enkla verktyg. Hantverkarna demonstrerar sitt arbete kl 11–16 i Ladugården vid Hembygdsgården. Det finns också möjlighet att köpa något alster.

Kaffeservering.

Onsdag
9
Oktober

Ingriddagen

Författare och arkeolog Kristina Ekero Eriksson berättar om Ingrid och andra vikingakvinnor runt Upplands Väsby. Samling vid Ladbrostenen för dem som vill kl 13 för gemensam promenad till Biblioteket via Ingrid-stenen.

Kaffe, samvaro och föredrag börjar kl 13.30 i Skönlitterära rummet. Alla Ingrid får en ros!

Samarrangemang med Biblioteket och ABF.

Söndag
10
November

Ryssmorden i repris

I år är det 100 år sedan de bestialiska Ryssmorden inträffade i Bollstanäs. Återigen berättar Bo Lindman och visar film om den märkliga, ryssvänliga och hemska verksamheten.

Föredraget börjar kl 13.00 och hålls i Ladugården vid Hembygdsgården. Efteråt har vi kaffeservering till kl 15.

Söndag
24
November

Hembygdsrörelsens historia

När och hur vaknade intresset för den lokala kulturhistorien? Vilken betydelse har kunskaperna om hembygden?

Vår ordförande Klas Lundkvist håller detta föredrag kl 13–15 i Ladugården vid Hembygdsgården.

Vi har också kaffeservering.

Därefter har vi:

Söndagen den 8 december

Öppet Hus i Advent

Bättre tjänstevillkor för hundra år sedan

Den svenska legostadgan för tjänstefolk hade gällt från 1833. I den stadgan står att det är straffbart att rymma från sin husbonde. Den 1 juli 1919 ändrades den till det bättre för pigor och drängar. Från detta datum blir det inte längre straffbart att lämna sin tjänst under kontraktstiden.

Bo Lindman

Bakåt och framåt på nytt

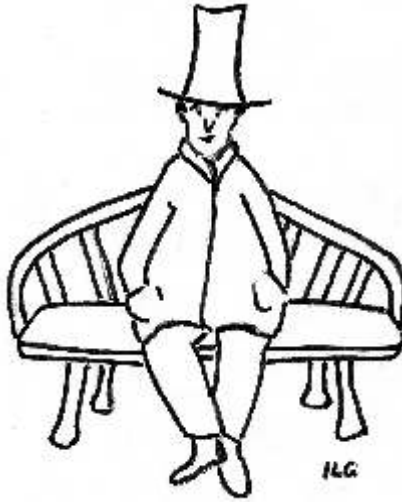
Hembygdsgården har återigen gästats av våra vänner från förr för att mingla över en kaffekopp – Ingrid, gårdsägaren, Ragnvald, krigarföljets hövding, den heliga Birgitta, Antoine Zamore, pukslagaren, Carl Michael Bellman, hovpoet, Jenny Lind, sångfågel från Klockargården i Ed samt Carl Jonas Love Almqvist, författare. Lovisa Grönlund, fru Bellman, hade mycket att stå i på Bisslinge och kunde inte komma ifrån och Johan Jacob Anckarström var även denna gång förhindrad att delta i sammankomsten, men lät hälsa, att han nyligen hade hämtat ut ytterligare en pistol som han haft inlämnad för reparation och som nog kunde lånas ut om någon behövde freda sig.

Ingrid replikerade att sedan hon mist både maken och sönerna Dan och Banke gick hon alltid med kniv i bältet, trots att hon visste att det numera var förbjudet. Att som ensam kvinna passera stationsområdet ansåg hon vara förenat med vissa risker med tanke på förra vinterns gängslagsmål och ogärningar, oaktat att omgivningarna nu övervakas på olika sätt. Hon fick medhåll av Jenny Lind, som menade att eftersom samhället byggs ut så mycket, särskilt åt de trakter i Ed som hon vistats i som barn och nu knappast kände igen sig i, så måste ju även olägenheterna med befolkningsökningen tillta. I hela samhället, tillade hon, så att inga missförstånd skulle uppstå. Ingrid ansåg att inte ens då Ladbron var färdigställd och far-

tyg med all slags besättning lastade om där, hade det varit så mycket slagsmål och elände. Den heliga Birgitta fick strax en uppenbarelse som innebar att man, förutom det rymdinspirerade höghuset, den nya pendeltågsstationen, bussterminalen och bostadsområdet, borde bygga ett kloster med centralt läge i området, med plats för örtagård och kontemplation. Det skulle kunna ha en lugnande inverkan på hetsiga sinnen, tyckte hon och efter en hastig påtår försvann hon för att genast sätta präntare i arbete med att utforma ett sådant förslag till kommunfullmäktige, som ju ännu inte har låtit klubban falla för någonting alls.

De församlade diskuterade vidare och Ingrid började oro sig för att man skulle komma på tanken att bygga något i de gamla gravfälten nedanför hembygdsgården. Ragnvald höll med, kanske kunde man i så fall försöka gå i ledning i ån även om svårigheten syns stor.

Carl Jonas Love Almqvist, som suttit tyst och sett dyster ut, läppjade på kaffet och sade att han var ledsen över att den staty han sett fram emot att få rest som ett minnesmärke över sin författargärning nu gått om intet. Han hade på intet sätt velat att den skulle bli så dyr, han om någon kände ju till den svenska fattigdomens betydelse. Dessutom skulle den ju inte kunna bli så stor, eftersom den tilltänkta platsen, Love Almqvists torg, ju krympt i

storlek i och med att kulturhuset kommit till. Nej, statyn hade ju kunnat vara en parksoffa med en Almqvistfigur på. Där skulle han kunnat figurera med en studentska på var sida om sig, menade författaren. Å andra sidan, resonerade Almqvist vidare, så ska det ju delas ut två Nobelpris i år, varav jag ju skulle kunna få det ena och därmed kunna bekosta min staty själv. Snille och smak, minsann!

Här kom Kajsa Warg, husmamsell på Lövsta, inrusande, tog en kopp kaffe i flygande fläng och meddelade att hon för sin del tänkte öppna kaffestuga i trädgårdsmästarvillan vid Sättra så snart den var färdigrestaurerad. Hon trodde att det kommer att finnas gäster i överflöd så mycket som det ändå har byggts i trakten, trots att folk röstade nej till Väsby Sjöstad. Och tänk vilken supanmat och vilka bakverk det skulle kunna serveras där; pepparkakor, sockerskorpor, smörkring-

lor, fänkålskakor, kanelrån och annat gott. Pukslagaren Zamore påpekade att han hade fiskerätt i Skarven och kunde leverera gäddor och annat, om mamsellen ville göra frikasséer och queneller.

Bellman drog fingrarna över lutan, han var inte så intresserad av rätternas tillagning, bara av att äta dem, om kassan tillät, med dryckjom till gunås. Ragnvald, vikingahövdingen, manade till avfärd. Han hade för de närvarande beställt en visning av Emmy Köhler-museet i klockargården i Fresta och ville inte missa den utsatta tiden. Sällskapet försvann ur stugan, endast efterlämnande en svag doft av dröm och malmedel.

Inga Lisa Gustafsson

Messingens plasttillverkning och rivningen

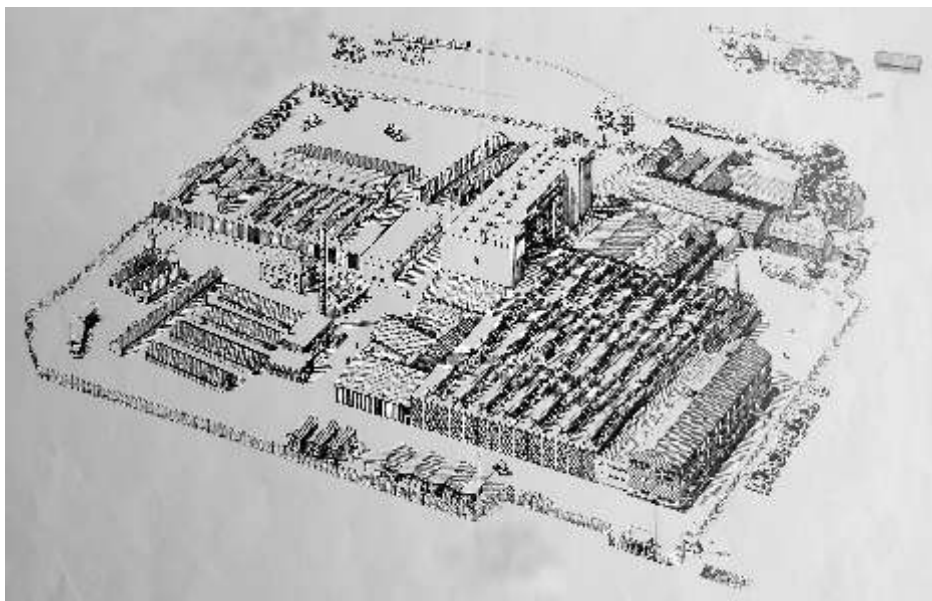
Här fortsätter intervjun med Nils-Erik Hammar. Under vårt samtal kom det verkligen fram många intressanta saker om Metallverken i Upplands Väsby. I slutet av 2018 träffade jag Nils-Erik i familjens nuvarande hem på Bjursvägen.

Kan du berätta något mer om Metallverken?

– Arne Sandberg var personalchef på den tiden, och Erik Casserdal var direktör. Jag var med i redaktionen för tidningen ”Essem Weda Nytt”, en tidning som vi hade

internt. I tidningen fanns det information, bilder på produkter som vi gjorde och några andra skrivna artiklar. De flesta av personerna som är på bilderna och som jobbade då är döda nu, berättar Nils-Erik Hammar.

Jag har samlat på mig ganska mycket. Många saker är ju egentligen industrihistoria. Här finns telefonlistor och lönelistor. Vi som arbetade på Metallverken var faktiskt väldigt lågt betalda. Min lön 1974 var 4 200 kronor i månaden.

Så här såg Svenska Metallverkens område ut innan allt revs. Centralvägen fanns till höger och gick mot stationen. Optimusvägen fanns i framkant och gick snett åt vänster. Den här fina översiktsskissen har Hans Åsberg skapat.

Ur Nils-Erik Hammars samling

Den tunna plasten tillverkades i rörform och lindades på rulle i Upplands Väsby. Materialet fraktade man sedan iväg. Plastpåsarna svetsades och trycktes i Norrköping. Foto: Bo Lindman

Vad ser vi på den här fina översikten?

– I Metallverken fanns det en gjuteriavdelning och en annan avdelning för pressning. I det röda huset mot busshållplatsen fanns också små kontor där ”verkarna” satt. Arne Sandberg satt exempelvis där. Huset var egentligen ett gammalt stall. Ovanpå på andra våningen där var Ritkontoret. Den här röda huslängan närmast järnvägen var ju kvar länge.

Men det kom ett hus till när man byggde Plastavdelningen, säger Nils-Erik och pekar på en speciell huskropp.

Plast är ju ett modernt material. Vad var det man tillverkade?

– Fabriken moderniserades genom att vissa delar revs och annat kom in. I Plast-

avdelningen fanns det bobiner, som man lindade upp plast på. Sprutorna stod under bobinerna. Det var på den avdelningen jag jobbade under en lång period på slutet.

Vi gjorde plastpåsar, presenningar och plaströr. Under en period gjorde vi också plasthallar som hölls upp med hjälp av luft. En provhall fanns ju vid stationen.

Plasten till plastpåsarna gjorde vi i stora rullar, och sedan åkte de rullarna ned till Norrköping. Där åkte plasten in i en maskin, den svetsades av och samtidigt tryckte man mönster och text på påsarna. Vår firma hette Teno AB.

Vi gjorde också rör som vi svetsade till avlopp. I husen inom hela Zigmaområdet finns våra rör ingjutna i väggarna till avlopp och sådant. Vi kallade dem för ”grodor”, eftersom vi gjöt rör till stammarna och till handfaten. Det var en och samma standardmodell för hela området.

Med stor noggrannhet tillverkades alla dessa rörkombinationer. De användes i betongväggarna i Zigma-området.

Ur Nils-Erik Hammars samling

Essem Plast använde en flyttbar spruta på en lastbil för att tillverka olika slags långa polyetenrör. Dessa rör hamnade direkt i sjön och kylades av vattnet. Så här såg första sidan i den tekniska informationen ut.

Ur Nils-Erik Hammars samling

Tillverkade Metallverken även andra avloppsrör?

– Jodå, vi gjorde väldigt stora avloppsrör i polyeten. Det skulle vara miljövänlig plast, så därför använde vi polyeten, inte PVC. För att tillverka avloppsrör i sådana större dimensioner hade vi faktiskt en rörlig spruta som stod på en lastbil. Vi körde ut lastbilen direkt till en sjö och tillverkade rören där. Där sprutade vi ut plaströren direkt i sjön, och på det sättet kylde de direkt i vattnet. Med den här maskinen tjänade man in massor på transporten.

Lite smalare rör lades med den här tekniken ut i stora slingor i sjön, ibland långt

bortåt. Sedan transporterade man iväg alltihop med hjälp av ett fartyg. Flera gånger tillverkades rör i Mälaren som fraktades till Sigtuna och ännu längre bort. Sedan lade man ner rören i sjön med hjälp av tyngder. Vi hade då hjälp av dykare. Polyetenrören var miljövänliga och det använde vi. Den andra sorten PVC var inte miljövänlig, för det materialet innehöll bland annat saltsyra.

Var du inblandad i rivningen när allt var slut?

– Här är offerten på rivningen. Vi lade in ett anbud på 100 000 kronor. Jag hade ingen firma, så hela uppdraget fick gå genom Wibergs åkeri. I offerten står det

Under den invändiga rivningen 1995 skar man sönder metallkonstruktionerna med speciella svetsaggregat. Ur Nils-Erik Hammars samling

”efter mellanbesiktning önskar vi lämna en faktura på 50 000 kronor exklusive moms. Allt material som rivs tillfaller firma Wiberg, såvida arbetet fortskrider planenligt utan några komplikationer.”

Det uppdraget fick vi. Under det här arbetet 1995 skar vi faktiskt med gasol. Det är lite komplicerat, så vi var tvungna att skaffa speciella skärbrännare. Det var ett riktigt hårt jobb. Och på den här bilden är min son, då rev vi nerskylden uppe på taket till Metallverket. Hela rivningsarbetet var ett väldigt slitsamt jobb, så jag gick ned många kilo i vikt. Så gick det rivningsarbetet till.

Bodde du på Lömvägen förut?

– Vi byggde ju där. Då i början av 1970-talet byggdes ett radhusområde här i Bollstanäs. Sparrman, som bestämde i kommunen, hade beslutat att fem av husen skulle byggas som skalhus. Vi anmälde oss först till ett område i Runby backe, men där fick vi inte något hus. Hela området vid Lömvägen skulle bebyggas

med radhus. Då stod vi som nummer fyra i kön, så vi fick ett av de fem skalhusen. Vårt hus var ett hörnhus allra närmast trädgårdsmästaren. Det var precis det huset vi ville ha i området. Vi byggde väggar och inredde hela huset invändigt. Det var verkligen ett bra radhus, och vi bodde där i nästan 40 år, avslutar Nils-Erik Hammar.

Nu slutar vi intervjun med Nils-Erik Hammar för denna gång. Allt material som han samlat kan ge underlag för ännu fler berättelser längre fram. Historier från arbetet på en industri är viktiga delar av vårt kulturarv.

I Upplands Väsby har det ju funnits många olika slags arbetsplatser. Vill du själv berätta om ditt arbete? I så fall får du gärna kontakta mig.

Bo Lindman

Metallverken tillverkade också uppblåsbara plasttält. Det här byggdes upp åt stationen till.
Ur Nils-Erik Hammars samling

Nils-Erik Hammar var anställd på Metallverken 1961–1988. För företaget hade han därefter flera uppdrag med uthyrning och rivning.

Åtta timmars arbetsdag

Det är nu hundra år sedan det hände.

Sveriges riksdag antog lagen om åtta timmars arbetsdag för industrin den 29 september 1919.

Red.

Stockholms stadsmuseum har öppnat igen

Lördagen den 27 april 2018 återinvigdes Stockholms stadsmuseum efter att ha varit stängt för ombyggnad i drygt fyra år. Då hade man öppet under hela 24 timmar. Ett av inslagen var nattbio.

En av de bästa nyheterna är att det numera är gratis entré till museet.

Se vidare på: <https://stadsmuseet.stockholm.se>

Museet är väl värt ett besök.

Bo Lindman

När det brinner i knutarna

Minns ni från 1950-talet en liten blå bok, som hängde i ett snöre någonstans nära proppskåpet? En sådan blå bok hade många och till den hörde nedanstående skylt som skulle klistras upp på något ställe i närheten.

På den bok jag har står det tryckt BRANDORDNING för UPPLANDS VÄSBY KOMMUN högst upp och längst ner står det: Beslutad av Fullmäktige den 12 maj 1952 med vissa ändringar den 27 oktober 1952. Fastställd av Länsstyrelsen den 23 december 1952. Ännu litet längre ner står det: Angående alarmering se sidan 1. – Nybildad kommun, Ny brandordning. På sidan 1 kan man läsa att vid eldsvåda, skogsbrand och skorstenseld tillkallas brandkären för abonnenter anslutna i Upplands Väsby, Vallentuna, Bollstanäs och Stäket på olika telefonnummer samt att man bör klargöra:

1. Brandställets belägenhet och vid behov lämpligaste färdväg.
2. Brandens art och omfattning.
3. Telefonapparat, varifrån Ni ringer (växelstation och nummer).

20 år

2019 är det 20 år sedan mötet i Väsby. Vilket möte då? Jo, 1999 var det Länshembygdsförbundets årsmöte som hölls här hos oss i Upplands Väsby.

Leif Berglund var 1999 ordförande i Kultur- och fritidsnämnden och han höll ett hälsningsanförande vid mötets öppnande. I det talet betonade Leif att kunskaper om bygdens historia är speciellt viktiga för dem som kommer till en ny ort. Han talade inspirerande och värmande om hembygden, hembygdsrörelsen och den historiska kunskapsförmedlingen om bygden.

Den dåvarande ordföranden Gösta Karlsson berättade sedan om Upplands Väsby genom tre perioder. Det handlade om jordbruksepoken, industriepoken och dagens epok med lite av varje, från bland annat Skanska till Marabou.

Bo Lindman

Om brandstället ligger vid svårframkomlig biväg, möt brandkåren vid närmaste huvudväg och anvisa färdväg. Sedan kommer ett par sidor om ”Brandordning för Upplands Väsby kommun” och vilka bestämmelser som gäller för kommunens brandförsvaret.

Förvaltningen av brandförsvarets angelägenheter handhaves av en brandstyrelse om fem ledamöter med suppleanter, valda på fyra år. Det stadgas hur ordförande väljs, beslut fattas, mötesprotokoll föres och att brandchefen är föredragande men ej får delta i beslut. Det tillkommer brandstyrelsen att utlysa befattningar och bland sökandena utse brandchef, vice brandchefer, annat brandbefäl och skorstensfejarmästare, anta och befordra förmän och manskap vid borgarbrandkåren, att utse lämpligt antal skogsbrandförmän, beredskapsmän och uppåbdare, fastställa arvoden till borgarbrandkåren liksom att utfärda reglementen och instruktioner, att entlediga personal och ådöma disciplinär bestraffning för förseelse i tjänsten, att meddela föreskrifter för uniformering, att inom ramen för beviljade anslag besluta om anskaffandet av brandredskap o.d., göra framställning om belöningar åt förtjänta osv. Brandstyrelsen hade mycket att bestyra.

Därefter kommer bestämmelser om brandstyrka och brandbefäl. Kommunens brandstyrka skall utgöras av: en brandchef, en förste vice brandchef, en vice brandchef, borgarbrandkåren samt reservstyrkan, i vilken ingår den särskilda skogseldsläckningspersonalen. Inom Upplands Väsby skall borgarbrandkåren bestå av minst 15 man, varav minst 3 förmän. Borgarbrandkårens avdelning i Bollstanäs, som skall bestå av minst 8 man (en förman), ersättes av Bollstanäs Frivilliga brandkår, så länge av länsstyrelsen godkänt släckningsavtal gäller. Likaledes ersätts borgarbrandkårens avdelning i Stäkets samhälle (8 man inkl. förman) av släckningsavtal med Järfälla brandkår.

Sedan kommer regler för hur mycket folk det skall finnas i Reservbrandstyrkan och Skogsbrandförsvaret och en bestämmelse om att borgarbrandkårspersonalen skall vara bosatta inom

Hur gör bina honung?

Bina flyger omkring till blommorna för att samla nektar. Denna nektar är binas kolhydrater och den transporteras i en speciell honungsblåsa de har inuti kroppen. När de kommer hem efter utflykten lämnar de över nektarn till ett husbi. I denna nektarväxling blandar man i enzymer från binas saliv. På det sättet spjälkas allt till de enkla sockerarterna fruktsocker och druvsocker. Honungen består till största del av dessa sockerarter.

För att få en koncentrerad sockerprodukt fläktar bina bort vattnet från sockerblandningen. Detta gör att produkten kan lagras en lång tid utan att bli förstörd. Bina lägger sedan honungen inuti vaxcellerna i bikupan och täcker över med ett vaxlock. Då har man färdig honung.

Nils Blomberg

respektive samhällen, så nära brandstationen som möjligt och ha sin dagliga sysselsättning i samhället.

I brandordningen finns också föreskrifter för brandchefens åligganden vad gäller brandstyrkans fulltalighet, övning, tjänstgöring, förande av namnrullar, inventarieförteckningar, anskaffning av transporter, gångbud, cykelordonnanser, sjukvårdare m.fl., besiktning av torn och kojor, kontroll av att brandvagnar hålls öppna vintertid och andra viktiga förrättningar i 20 paragrafer. Att brandchefen inte behövde vara sysslolös framgår klart. Han får heller inte vara bortrest samtidigt som sin ställföreträdare.

Så följer ”Om vissa för brandförsvaret erforderliga anordningar m.m.”, d.v.s. det stadgas att i Upplands Väsby samhälle skall finnas 2 brandbilar med erforderliga stegar, 2 transportabla motorsprutor om minst 600 l/minut vid 9 kilograms tryck, 1000 meter 63 mm slang jämte material och likaså vad som fordras i Bollstanäs och Stäket.

Bestämmelser finns om hur alarmering av brandstyrkan ska gå till, liksom förordning om vakthållning mot eldfara vid stark torra, storm e.d.

Brandordningen reglerar också fastighetsägarnas skyldighet att anskaffa och underhålla lämpliga brandredskap. Fastighetens brandförsäkringsvärde reglerade anskaffningen av brandredskapen och efterlevnaden kontrollerades genom brandsyn.

Bestämmelserna om SOTNING omfattar fem sidor och gäller de tidigare nämnda områdena Upplands Väsby, Bollstanäs och Stäket.

Tidsaspekterna mellan sotningstillfällena varierar från två månader upp till ett år beroende på eldstädernas storlek och omfattning. Om skorstensfejare utan godtagbart skäl ej lämnas tillträde, skall polischefen i orten lämna handräckning.

Sotare i gammal klädsel. Foto: CC0

Avslutningsvis innehåller brandordningen bestämmelser om åtgärder till förebyggande av brandfara. Vid den här tiden var det bl.a. förbjudet att använda bar eld eller röka tobak å vindar, i garderober, garage, uthus och liknande utrymmen, att koka olja, beck, tjära och dylika eldfarliga ämnen utan att vidtaga erforderliga försiktighetsmått, att förvara med olja bemängda trasor, trassel o.d annorledes än i kärl på fötter etc., att hopa tomlådor, packningsmaterial och brännbara föremål å vindar, gårdar och liknande utrymmen, att anbringa stack av otröskad gröda, halm eller hö på närmare avstånd än 12 meter från stall, ladugård, loge eller byggnad med eldstad. Hur eldning utomhus ska gå till finns också reglerat, liksom förfarande vid eldsvåda. Brandanordningshäftet avslutas med §52, där man kan läsa: ”Den som överträder i denna brandordning meddelad föreskrift böte från och med 5 till 300 kronor, där icke i förseelsen följer straff enligt allmän lag eller författning.”

Antagligen finns det en brandordning nu också, fast den troligen heter något annat. Jag har inte tagit reda på det och således inte jämfört några texter. ”Uppbådare” benämndes den som kallade släckningsskyldiga till deltagande i släckningsarbete. Den befattningen finns kanske inte nu, men annars tycks inte den här 67 år gamla brandordningen egentligen så särskilt föråldrad (här återgiven i mycket förkortad version) även om vi inte har någon borgarbrandkår och inte röker tobak i garderober. När det brinner är det lika hemskt nu som då.

Inga Lisa Gustafsson

Hembygds- föreningen i Kungsängen

Väster om vår kommun ligger Upplands-Bro kommun. Förr i tiden var vår närmaste socken Håbo-Tibble åt det hållet. Denna socken slogs 1952 samman med Västra Ryd, Håtuna, Bro-Låssa och Stockholms-Näs. Alla dessa gamla socknar ingick i Håbo härad, och tillsammans bildade de Upplands-Bro kommun.

Under 1970-talet ökade befolkningen kraftigt när pendeltågen hade börjat gå ända till Kungsängen och nya bostadsområden byggdes. I området där Kungsängen ligger idag grundades redan 1942 en hembygdsförening. Den bildades före kommunsammanslagningen och fick därför namnet Stockholms-Näs Hembygdsförening.

Bo Lindman

Kvarnens återkomst

Vår grannkommun Vallentunas främsta landmärke var förr den kvarn som fanns alldeles norr om Vallentunajsjön. Kvarnen från 1865 hörde ursprungligen till Väsby gård. Vallentuna hembygdsförening fick 1959 kvarnen i gåva. Strax efter en yttre renovering brann plötsligt kvarnen den 30 mars 2008 och totalförstördes.

Under mer än 10 år har många i närområdet saknat detta landmärke. Paret Bertil och Gudrun Schön Johansson har lagt ned mycket tid och engagemang för återbyggnaden av kvarnen. De tilldelades 2018 utmärkelsen "Årets Vallentunabo" för andra gången. Nu är kvarnen tillbaka i Vallentuna – ett fint landmärke som ser ut som den ursprungliga Väsby kvarn. Invigningen av den återuppförda kvarnen skedde den 19 maj 2019.

Bo Lindman

Om runor och runstenar

Runorna

Nordens forntidsmänniskor var övertygade om att skrivkonsten, runorna, var av gudomligt ursprung. Enligt Eddan (nerstecknad på Island på 1200-talet) var det Oden som gett runorna till människorna. Det var helt enkelt gudomligt att kunna binda talet till bestående skrift.

Var och hur runskriften faktiskt uppstod är inte med säkerhet fastställt, men med all sannolikhet kan man ändå säga att runskriften uppfanns under det första århundradet av vår tideräkning och att det troligen var antikens alfabeten som stod modell. Till oss har runskriften kommit från sydligare nejder via Danmark, som har flest fynd av runristade föremål av tidigare snitt, d v s ristade med den s k äldre runraden.

Den äldre runraden består av 24 tecken. Det finns bara ett femtiotal ristningar i Sverige (främst på smycken och vapen) med den och den användes mellan ca år 200 e Kr och år 800 e Kr. Omkring år 800 e Kr inträdde av någon anledning en förändring av runraden. Den krympte från 24 tecken till 16. Det är den runraden, den yngre, som används på runstenarna i Uppland och mellersta Sverige. Både den äldre och den yngre runraden kallas futhark, efter de tecken som inleder dem.

Runstenar

I Uppland finns drygt en tredjedel av Sveriges över 3 000 kända runristningar. I Upplands Väsby har 76 runristningar upptecknats sedan 1600-talet. Flera av dem är endast fragment, några har

flyttats från den ursprungliga platsen. Och – några har genom slumpartade omständigheter återfunnits!

Hugo Sabel, Upplands Väsby troligen främste fornminneskännare, berättar i sin skrift ”Bore ser med frostig nuna uti vattnet okänd runa...” om ett par sådana lyckliga slumpar. En av dem inträffade på hösten 1957. Hugo var då kommunens lokala ombud för Riksantikvarieämbetet. På den tiden fanns det ett par stora gropar i marken strax norr om stationsområdet. De fanns kvar efter ett tidigare tegelbruk som tagit lera därifrån. Nu användes de vattenfyllda hålen som avstjälningsplats för schaktmassor från olika ställen där det pågick byggnationer eller andra arbeten i samhället. Den här dagen i november hade vattnet i lergroparna frusit till och ett par pojkar som bodde i närheten var ivriga att prova isen. Den var dock tunn och sviktande, så det gällde att snabbt kunna hoppa till någon av de uppstickande stenarna. En av grabbarna tittade ner på den sten han stod på och upptäckte att det var runor på den! Han sprang hem och berättade detta för sin mamma, som kontaktade Hugo. Hugo i sin tur rapporterade fyndet till professorn i runologi på Riksantikvarieämbetet, Sven B F Jansson (”Runjanne”), som kom ut till Väsby dagen därpå för att försäkra sig om att det verkligen rörde sig om en runsten. Stenen bärgades – ett TV-team, som tipsats om saken av ”Runjanne”, filmade händelsen! Frågan var nu varifrån stenen kom. Det visade sig att man schaktat och röjt för ett vägarbete vid Löwenströmska sjukhuset och efter ett visst detektivarbete kunde man konstatera att stenen kom därifrån och den kunde återbördas till sin ursprungliga plats i backen på Klockbackavägen.

I backen står den runsten som man bärgade ur den vattenfyllda lergropen.

Foto: Margareta Norén

Orienteringsklubben 75 år

Vi gratulerar föreningen till detta jubileum!

I våra trakter träffades orienterare den 12 november 1944 och bildade klubben. Namnet skulle vara Skogskamraterna. Man fick emellertid inte ha det namnet, så då blev det i stället Väsby OK.

Bertil Stål var orienteringsklubbens förste ordförande, och han lade ner ett gediget och förtjänstfullt arbete på att få fart på verksamheten.

1954 startade bygget av föreningens klubbstuga på Skarvberget. Efter tre år var den fina klubbstugan färdigbyggd och kunde invigas i november 1957.

Föreningen har arrangerat många olika tävlingar under de år som gått. Man har också haft många framgångar i regionala och i nationella tävlingar.

Bo Lindman

Ledungen

Så kallas Stockholms läns hembygdsförbunds tidskrift.

Ledungen var en forntida försvarsorganisation – särskilt väl utvecklad i vår del av landet.

Förbundet har valt namnet på tidskriften för att hembygdsrörelsen vill vara en försvarsorganisation för hembygden.

Red.

45 543

Så många invånare var vi i Upplands Väsby den 31 december 2018.

Vid början av 2019 hade vår kommun omkring 10 000 invånare fler än medelkommunen i Sverige.

Red.

Runstenens text lyder: Sigsten och Ärenvi läto hugga stenen efter Elev sin son.

En annan fyndhistoria handlar om en runsten som hittades 1926 vid Eds prästgård. I trädgården låg strax under markytan en stor sten som alltid var i vägen när man grävde i landet. För att bli av med den slogs den sönder och de leriga stenbitarna lades vid gödselstacken i väntan på bortforsling. Men – regnväder sköljde stenbitarna rena och runorna kom i dagen. Riksantikvarieämbetet kontaktades. Stenen lagades (alla bitar fanns) och restes där efter på planen framför prästgården.

En tredje sten med ett ovanligt öde är den så kallade "Oxfordstenen". Den satt i Eds kyrkogårdsmur till höger om stigluckan fram till år 1687. Kung Karl XI fick då en förfrågan från den engelske kungen, Jakob II, om Sverige kunde skänka ett par runstenar till ett museum för märkliga fornlämningar och annat från olika länder. Två stenar skänktes, den ena var den som satt i kyrkogårdsmuren i Ed. Stenen bröts loss och forslades på isarna från Ed till kaj i Stockholm varifrån den skeppades till England. Idag finns den i Oxford på Ashmolean museum of Art and Archaeology (1683) i vestibulen utanför muséets bibliotek. En kopia av stenen finns numera i kyrkogårdsmurens stiglucka. Detta genom Hembygdsföreningens försorg.

I stigluckan vid Eds kyrka finns kopian av Oxfordstenen. Originalet är skänkt till England.
Foto: Margareta Norén

Texten lyder: Torsten lät göra minnesmärket efter Sven, sin fader, och efter Tore, sin broder – de voro ut till Grekland – och Ingetora, sin moder. Öpir ristade.

Runristarna

Flera av de runstenar som finns i vår kommun är ristade av de treskickliga och konstnärliga runristarna Fot, Visäte och Öpir. Fot och Visäte var båda verksamma ca 1050 – 1070 och enbart i Uppland. Öpir, den mest produktive av dem, var verksam lite senare, ca 1070 – 1100. Även han främst i Uppland men också i Södermanland och Gästrikland. Runstenarna är ofta osignerade och runristarna hade elever. Det kan därför ofta vara svårt att avgöra om det är mästaren själv eller några av hans elever som utfört ett arbete.

Margareta Norén

Källor och lästips

Runristningar i Upplands Väsby, utg. Upplands Väsby kommun och Stockholms läns museum.

Hugo Sabel: "Bore ser med frostig nuna uti vattnet okänd runa...", 1993

Lars Rask: Nordisk runläsebok, 1996

Karlssons funderingar

Man kan äta alla svampar en gång.

Kanotklubben Glid 85 år

Mellan Kairobadet och Båtklubben ligger Kanotklubben Glids kanothus. Klubben har idag ca 150 medlemmar, och de har faktiskt verksamhet året om. Varje onsdag, så länge isen inte lagt sig, arrangeras loppet Munken som innebär ett varv runt Munkholmen.

Vid klubbens kanothus kan du under sommaren hyra kanoter. Det är härligt att fara fram i kanot och njuta av Mälaren och de vackra och rofyllda miljöerna vid Väsby friluftsområde.

Nu 2019 fyller klubben 85 år och vi gratulerar dem. Flera av kanotklubbens medlemmar har haft stora framgångar i SM- och VM-tävlingar. Läs mer om Kanotklubben Glids historia på: <http://glid.net/page/Klubbens-historia.aspx>

Bo Lindman

Fler offer för Ryssligan

Vad var det som hände för hundra år sedan vid Norrvikens strand? I förra numret av Hembygden finns den första delen av berättelsen om de hemska morderna i villa Granudden i Bollstanäs. Här fortsätter Per Leanders berättelse om den bestialiska "Ryssligan".

Ryssligans andra offer blev den rysk-judiske Jurij Levitskij, som sedan ett par månader bodde på Grand Hotell i Stockholm när han kidnappades i maj 1919. För att locka med sig Levitskij till Bollstanäs blev han förförd av ligans yngsta medlem Dagmar de Gysser, en 16-årig femme fatale och dotter till tsargeneralen George de Gysser som också var medlem i ligan. Levitskij följde med Dagmar i en taxi ut till villan, där de möttes av Hadjetlaché som vrålade: "Nu skall ni få känna, huru det smakar en jude att kyssa en generalsdotter!" Levitskij slogs ner och bands fast. En av ligans medlemmar tog Levitskijs nycklar och åkte tillbaka till Grand Hotell i samma taxi som fortfarande väntade utanför villan. På hotellet länades Levitskijs rum på värdesaker, medan den olycklige mannen torterades till döds i Bollstanäs, varefter kroppen även denna gång sänktes i Norrvikens mörka vatten. Det är oklart exakt vem Levitskij var och om han verkligen hade några kopplingar till bolsjevikerna. Troligen var han en rysk affärsman, som rest till Sverige med ackreditering från bolsjevikerna, utan att ha någon politisk koppling till dem. Det står i alla fall klart

vad gäller ligans tredje offer, affärsmannen Nikolaj Ardasjev, som inte själv var kommunist men som kommit till Sverige på uppdrag av sovjetregeringen för att köpa papper till tidningsproduktion. De första två människors försvinnande hade inte väckt några misstankar, men när Ardasjev försvann under sommaren gick en av hans svensk-ryska vänner till polisen. Flera spår ledde polisen till generalen George de Gysser och vidare till ligans ledare Mohammed Beck Hadjetlaché. Den 27 juli slog polisen till mot villan i Bollstanäs och grep ett flertal av ligans medlemmar.

Det fanns gott om bevis. Utöver den tortyrkammare som byggts i huset, hade Hadjetlaché en egen dödslista med namnen på de tre mördade männen, vars kroppar snart skulle hittas på botten av Norrviken, sänkta med stenar. På listan fanns ytterligare fyra namn på personer som Hadjetlaché hävdade att han också hade dödat, men deras kroppar hittades aldrig och polisen trodde att kosacköversten överdrivit i sin dödslista för att imponera på de andra ligamedlemmarna.

Detta fotografiska montage gavs märkligt nog ut som vykort. I bågen syns 14 av ligans medlemmar, och fem av dem var kvinnor. Överst till höger finns överste Hadjetlaché. De tre personerna under bågen är Ryssligans tre mordoffer.

Foto: CC0

Samtidigt stod det klart att Ryssligan hade försökt att döda fler personer, däribland den i Sverige boende bolsjeviken Aron Zimmerman som var svåger till sovjetambassadören Vatslav Vorovskij. Men den planerade kidnappningen av Zimmerman avbröts i sista stund på grund av att ett vittne såg vad som höll på att hända.

Hadjetlaché ska också ha haft planer på att mörda ambassadör Vatslav Vorovskij själv och det förbereddes en attack mot hans bostad på Rådmansgatan. Men Vorovskij blev utvisad från Sverige i början av 1919 och klarade sig således undan det mordförsöket. Vorovskij blev istället mördad av en annan landsflyktig rysk viltgardist i Schweiz 1923.

Rättegången mot Mohammed Beck Hadjetlaché och hans kumpaner i Ryssligan inleddes i augusti 1919 och skulle pågå

till maj 1920. Inom den svenska borgerliga offentligheten, där man tidigare hade gullat med Hadjetlaché och hyllat honom som en antikommunistisk frihetshjälte, blev man så klart förskräckt efter avslöjandet om de brutala morderna. Först tog man avstånd från ligan genom att hävda att det hela troligen rörde sig om en bolsjevikkomplot för att misskreditera hela den ryska oppositionen. När inte det höll blev vinkeln i media istället mer rasistisk och betonade att ligan bestod av utlänningar, medan svenskar aldrig skulle begå sådana hemska brott.

När den första chocken hade lagt sig återuppstod dock en viss förståelse och skräckblandad fascination för den antikommunistiske terroristen i borgerliga tidningar. Dagens Nyheter kunde till exempel beskriva Hadjetlaché som en ”älskvärd och belevad herre” och menade att ”Hadjetlaché hade säkert gjort sig

briljant både bland kosacker och i Petrograds salonger. Han ger intryck av att vara en galant herre, som dricker bålen ur sin sköna sko och kysser och slår ihjäl, med samma varma själ.”

Vänstermannen Hinke Bergegren, som bevittnade rättegången, har skildrat hur representanter för överklassen kunde visa sympati för mördarna: ”Stackars människor! hörde jag en societetsdam säga om medlemmarna i ligan, storboven inräknad. ’Det är synd om dem’, fortsatte den snälla tanten, ty nu var hennes hjärta vekt; det gällde ju överklasstjuvar etc., ’ de borde bli fria allesammans, de stackars människorna’, suckade hon och stoppade en bit choklad i gapet.”

Värst var Hadjetlachés försvarsadvokat, Henning von Melsted, som tidigare själv hade varit anarkist men efter 1914 blivit nationalist och verksam politiskt på högerkanten. Han försökte försvara Hadjetlaché med att denna inte var kriminell utan en ärlig politisk idealist, som inte borde dömas utan hyllas och få medalj för sin kamp emot kommunismen.

Hadjetlaché påstod att hans terrorgrupp hade arbetat på direkt order från den vita generalen Nikolaj Judenitj. Eftersom Judenitj bodde i Estland och ofta besökte Stockholm blev han ombedd att vittna vid rättegången. Generalen hälsades av de åtalade som ställde sig i givakt. Judenitj förnekade dock att han hade något med gruppen att göra, men berättade att han hade fått flera brev från Hadjetlaché som

erbjöd sina tjänster, men att han aldrig hade svarat på breven.

Den vite generalens vittnesmål sågs av många som ett bevis på att Hadjetlaché var en bedragare, men den svenske journalisten Jolo har i en bok om Ryssligan påpekat att Judenitj självklart aldrig skulle ha erkänt om han hade haft kopplingar till den mordåtalade terroristen.

Det fanns alltså många oklarheter om vem Hadjetlaché verkligen var och hur mycket som stämde av den äventyrliga livshistoria han berättade om sig själv. Var han till exempel en riktig kosacköverste? För att försöka bedöma det fick han göra ett ridprov på häktesgården. Flera av det svenska kavalleriets främsta ryttere var på plats för att bedöma hans färdigheter, och de menade att den åtalade nog kunde rida, men inte verkade sitta särskilt säker i sadeln. Om han var en riktig kosack, det vill säga från ett rytтарfolk, borde han ha kunnat rida mycket bättre.

Kanske var Hadjetlaché bara en simpel rånördare. Han hade faktiskt kommit över tiotusentals kronor från sina offer – en mycket stor summa på den tiden – och han hade satt i system att ljuga för sina medbrottslingar som trodde att han var en riktig överste i vita armén. Många ligamedlemmar vittnade om att Hadjetlaché hade haft en nästan hypnotisk makt över dem. ”För min del anser jag Bollstanäsligans medlemmar, oberoende av deras handlingar, för olyckliga personer”, skrev vänstersocialisten Hannes Sköld i

Stockholms-Tidningen: ”Vad särskilt Hadjetlaché beträffar, tror jag att han är en farlig kriminaldåre, som borde tagas under psykiatrisk behandling för sitt återstående liv.”

De flesta andra svenska vänstersocialisterna höll fast vid sin uppfattning om att Hadjetlaché var del av en större antikommunistisk konspiration, och hävdade att Ryssligans vita terror inte enbart hade varit i ryska tsarens tjänst, utan även gynnade den svenska borgarklassen.

En uppfattning som Hadjetlaché själv hade haft, enligt rättspsykiatrikern Olof Kinberg: ”På grund av en missuppfattning har Hadjetlaché tydligen trott sig i viss mån gå den svenska monarkins och bourgeoisiens ärenden, då han betraktar här levande ryska och judiska bolsjeviker som upprorsmakare, vilka det vore förtjänstfullt att med eld och svärd utrota.”

Mohammed Beck Hadjetlaché dömdes först till döden, och blev därmed den sista människan att tilldelas det straffet i Sverige. (Dödsstraffet avskaffades 1921). Men hans dom omvandlades i hovrätten till livstids fängelse och Hadjetlaché hölls inspärrad på Långholmen fram till sin död 1929. De övriga ligamedlemmarna dömdes till kortare straff på mellan 10 år och sex månader beroende på deras roller i ligan och medverkan vid mordet. En av dem hade lyckats komma undan och tog sig till Estland, där han slöt upp i vita armén för att fortsätta strida mot bolsjeviker.

Min mamma, som växte upp i Bollstanäs på femtio- och sextioalet, minns hur man fortfarande talade om Ryssligan och att huset vid Sjövägen där mordet hade ägt rum kallades för Ryssvillan. Det revs först 2007, för bara några år sedan.

Per Leander

Illustrerade ordspråk och talesätt

Hå, hå, du tunga värld som så en yngling pressar.

10 år sedan rivningen av Messingen

Industriområdet Messingen revs 2009, och det är nu tio år sedan de stora maskinerna raserade området bit för bit. Rivningen gjordes trots stora protester från människor som ville bevara någon del av Upplands Väsbyns industrihistoria. Här kan du följa rivningsarbetet i vår fotoberättelse.

Text: Red.

Foto: Inga Lisa Gustafsson

Under Metallverkens verksamhet var det detta hus entrén till industriområdet. Det innehöll även företagets kontor. Efter nedläggningen hyrdes lokalerna ut till olika företag. Här låg då exempelvis företagen "Olles matis", "Uffe Tryckare" och "Väsby Bilelektro".

för
10 år
sedan

Det var en stor händelse för Väsbyborna då Väsbyverkens stora skorsten revs. Många stannade upp och tittade på den historiska händelsen. Den här skorstenen tillhörde panncentralen i industriområdet.

De röda träbyggnaderna mot stationen var några av Wäsby Verkstäders ursprungliga fastigheter. Där fanns bland annat företagets ritkontor.

Många av de nyare verkstäderna var rivna då den här bilden togs. Längst bort fanns kontorshuset fortfarande kvar. Till vänster skimtar man de röda byggnaderna, som låg ganska nära stationsområdet. Vid rivningsarbetet skulle man sortera upp olika typer av skrot för återvinning.

När den här bilden togs stod fotografen på samma ställe som vid fotograferingen av bilden ovan. Vi ser att skrothögarna med olika slags material har forslats bort. Längst bort pågick rivningen av kontorshuset.

Rivningen av områdets högsta hus var i full gång då den här bilden togs. Det var i detta hus man gjorde efterbearbetningar. Här tillverkades bland annat säkerhetsbälten och rullbälten.

Metallverkens kontorshus revs också 2009. Det låg med långsidan mot Centralvägen och var huset som många människor passerade på väg till eller ifrån stationen.

I backspegeIn

Sigurd Curman och restaureringen av Eds kyrka år 1917-1918

Förra året var det 100 år sedan renoveringen av Eds kyrka. Sigurd Curman var den som då ledde renoveringsarbetet. Torsdagen den 25 april 2019 höll Klas Lundkvist ett föredrag om Sigurd Curman och arbetet med Eds kyrkas restaurering. I anslutning till torsdagssoppan berättade Klas och visade bilder till det intressanta anförandet. Föredraget var välbesökt med omkring 20 åhörare, och det hölls i Eds församlingsgård.

Kjell Ehrnholm

Konstutställning

Helgen 4-5 maj var det åter dags för konstutställning i Ladugården. Målargruppen ”Seniore di Colore” visade upp sina härliga och fina tavlor. Keramikgruppen ”Kavla och dreja” hade också ställt ut sina sköna alster. Hela lokalen var fylld med härliga och varierande konstverk.

Det var väldigt många besökare under bägge dagarna. De över 250 besökarna verkade glada och nöjda med vad de fick se. Arrangemanget ingick i Väsby Konst-runda, och därför gick det under denna

helg att se konst på många platser i hela kommunen.

Glädjande nog tog många av besökarna sig en runda på Hembygdsgården. De tittade in i husen och studerade även våra samlingar. Under besöken blev det många givande samtal med intresserade människor.

Bo Lindman

OPERATION: RÄDDA BINA

Operation Rädda Bina

I mitten av april hörde Pelle Nordmalm, ordförande Upplands Väsby Naturskyddsförening, av sig och undrade om Naturskyddsföreningen och Hembygdsgården kunde ordna ett gemensamt lokalt arrangemang på Hembygdsgården i anslutning till kampanjen Operation Rädda Bina Nu.

Sedan ett par år har vi på Hembygdsgården bikupor som sköts av Sollentuna biodlarförening. Då vi tidigare i styrelsen pratat om att ordna någon publik aktivitet kring bin och biodling så var det naturligt att säga ja till att ordna en ”Bi-dag” som ett extra arrangemang i vårt program. Ett samarbete mellan våra föreningar ligger i

Försäljningen i fullgång under den något våta söndag vi hade Operation Rädda Bina.

Foto: Klas Lundkvist

linje med Hembygdsrörelsens syn på hur natur och kultur hänger samman. Bina och andra insekter är livsviktiga för naturen och vår matproduktion. Föreningarna hjälptes åt med förberedelserna, Pelle ordnade info till lokaltidningarna och Hembygdsföreningen affischerade.

Söndagen den 19 maj genomförde vi Bi-dagen. Vid ett antal stationer visade Naturskyddsföreningen hur man bygger vildbibon/vildbihotell och hur man omvandlar vanlig gräsmark till en liten äng. Sollentuna biodlarförening visade sina bikupor och berättade om biodling. Anna Jakobsson, miljöplanerare på Upplands Väsby kommun pratade om ekosystemtjänster och kommunens miljöarbete. Närproducerad honung fanns till försäljning. Hembygdsföreningen hälsade välkomna och som vanligt fanns det möjlighet att fika.

Trots regnväder och många andra lokala arrangemang samma dag kom det drygt 50 personer. Vädret var inte på topp, men dock inget ösregn. Våra ”party-tält” kom

väl till pass i småregnet. Vid en första utvärdering konstaterade vi tillsammans att det varit en bra dag och att vi nog ska ha en uppföljning nästa år, då kanske på temat ”hållbar trädgård”.

Läs mer om Rädda bina på www.naturskyddsforeningen.se/raddabina/

Klas Lundkvist

Mors dag

Mors dag den 26 maj blev en trevlig stund på den vår fina Hembygdsgården. Vädret var lite halvkyligt och regnet hängde i luften, så vi bestämde oss för att sitta inomhus och dricka kaffe och lyssna till härlig musik.

Det var riksspelman Benny Johansson och musikmakare Jörgen Toresson som underhöll med sång, klarinett och dragspel. De spelade och sjöng både kända och okända låtar och berättade roliga anekdoter om vissa av dem. Lite allsång blev det också. De är två härliga spelmän som bjuder mycket på sig själva och skapar en skön och delaktig stämning i salen på vår fina Hembygdsgård.

Mjölkkammaren med loppisen var också välbesökt och flera av våra gäster försåg sig med lite nygamla föremål. Traditionen med Mors dag på Hembygdsgården är en trevlig stund som vi vill bevara.

Susanne Bergman

Nationaldagen

Den 6 juni hade vi nationaldagsfirande på Hembygdsgården. Som vanligt var det ett samarbete mellan Upplands Väsby kommun och Hembygdsföreningen. Flaggan hissades, man sjöng nationalsången och Klas Lundkvist hälsade alla välkomna. Det var en välbesökt evenemang med omkring 800 besökare.

Programmet fortsatte med utdelning av diplom till nyanlända svenskar, sång, musik och dans. På scenen var det olika slags underhållningar med en kör som sjöng för oss, musikanter som spelade och personer som berättade något. Speciellt kul var det med de 10-åriga saxofonisterna!

En grupp med saxofonister fick massor med applåder. Grabbarna i gruppen är bara tio år.

Foto: Bo Lindman

Utmärkelsen ”Årets Väsbybo” gick i år till Birgitta Söderström och Marit Andersson. De fick priset främst för sitt arbete med Picchus Café på Gamla Apoteket men även för sitt engagemang i teatergruppen Gycklarna.

Som vanligt var det kaffeservering, korvförsäljning och ansiktsmålning. Det var en trevlig tillställning som vi delade med alla medverkande och besökare. En lyckad dag med ett härligt fint sommarväder.

Bo Lindman

Emmy Köhler-museet

Det härliga sommarvädet log emot oss vid Fresta församlingsgård. Tisdagen den 11 juni var omkring tio personer från styrelsen och från olika arbetsgrupper på studiebesök i det nya museet. Museet har funnits för gruppvisningar sedan januari månad detta år. Det är inrymt i den lilla Klockarstugan på platsen.

Rolf Bromme var guide och han berättade ivrigt om barnvisor, om olika sångkompositörer och naturligtvis om Emmy Köhler och hennes familj. Alla i gruppen tyckte att det var ett trevligt och intressant besök i Emmy Köhler-museet och vid Emmy Köhlers grav.

Bo Lindman

Ekumeniska Gudstjänsten

Det blev en fin stund med församlingarna i Upplands Väsby på Hembygdsgården söndagen den 16 juni. Eds, Hammarby och Fresta församlingar var representerade och även Pingstkyrkan och Missionskyrkan.

Det blev en regelrätt högmässa med predikan, bibelläsning och psalmsång och

Gudstjänsten.

Foto: Leif Welander

även körsång med finska Vilundakören. Med vackra och kärleksfulla ord från kyrkans deltagare fick våra besökare en fin stund i solen på vår vackra gård. Därefter var det kyrkkafe med gott bröd och en lugn pratstund i skuggan. Det är en fin tradition vi har och som redan är bokad för nästa år.

Susanne Bergman

Allsång på tunet

Allsången på tunet den 14 juli vid Hembydsgården blev en lika musikalisk och skön stund som vanligt. Birgittorna Söderström och Ritzén installerade sig i

skuggan under trädens djupa grönska och våra sångsugna gäster försågs med sånghäften och kaffe och slog sig ner runt borden.

Vi sjöng bl a Brevet från Lillan, Loppan, Drömmen om Elin och Sakta vi gå genom stan. Flera gamla goa låtar fanns med i sånghäftet och det är alltid lika roligt att upptäcka att vissa melodier och även texter från gamla tider sitter som gjutna i skallen!

Birgittorna är så duktiga att engagera våra sjungande gäster med keyboard och skönsång! I pausen besökte några av våra gäster Loppisen, som var öppen och hittade något gammalt fint föremål.

Allsången är en fin tradition, som vi haft några år och vi har lyckats bjuda på vackert väder varje gång!

Så väl mött nästa år igen!

Susanne Bergman

Allsången var trevlig och tillsammans sjöng man många välkända sånger.

Foto: Klas Lundkvist

Sveriges Hembygdsförbunds Riksstämman 24–26 maj 2019

I år var stämman förlagd till Östersund. Arrangörer var Sveriges Hembygdsförbund i samarbete med Heimbygda, Jämtlands och Härjedalens Hembygdsförbund och friluftsmuseet Jamtli. Stockholms läns hembygdsförbund fem ombud på riksstämman var Birgitta Biesheuvel (Hägersten), Anders Boberg (Sollentuna), Gunilla Hammar-sjö (Täby), Anita Lundin (Brännkyrka) och Carl-Gerhard Wennerberg (Häverö-Edebo). Strax efter Riksstämman träffade jag Birgitta Biesheuvel och Brita Frostell, som var med för att bevaka barn- och ungdomsfrågorna och pratade om vad som hände under stämmans tre dagar:

Årets tema var Hembygdsturism

Temat för året avspeglades i lördagens seminarium.

Birgitta: Henrik Zipsane, chef för Jamtli, berättade mycket spännande om hur Jamtli utvecklats till Jämtlands främsta besöksmål vid sidan av Åre. Konsulten Johan Graffman, expert inom plats- och destinationsutveckling, talade om besöksnäringens betydelse och kulturturismens potential. Seminariet belyste också med exempel från Ströms hembygdsförening hur man kan öka antalet besökare.

Margareta Johansson från Medelpads hembygdsförbund berättade om hur föreningarna kan dra nytta av Pilgrimsleden som ett gemensamt tema för att locka besökare till hembygdsgårdarna.

Brita: Det var även ett starkt fokus på barn- och ungdomsarbetet. Intressant hur både Jamtli och det regionala hembygdsförbundet arbetar åt samma håll. Hembygdsförbundet Heimbygda har under några år bedrivit projektet ”Så blir vi yngre!”.

Vad hände på själva Stämman?

Birgitta: Valen bjöd inte på några överraskningar. Maria Norrfalk från Uppsala valdes om som förbundsordförande, och de övriga valen var främst omval. Endast en helt ny ledamot valdes in: Karin Malmsten från Småland. Huvudinriktningen för 2018-22 med fokus på Förenings- och demokratiutveckling, Barn och unga samt Natur- och kulturlandskaps förändring står fast. En viktig satsning 2021 är Demokratin 100 år.

Brita: Hembygdsfesten på lördagskvällen avhölls inte som brukligt på en hembygdsgård eller museum utan på ”Arctura” – en 55 meter hög vattentank byggd 2003 på skidstadion och som är en

I trädgården sitter Brita Frostell till vänster och Birgitta Biesheuvel till höger.

Foto: Klas Lundkvist

del av Östersunds vatten- och energiförsörjning! På hembygdsfesten delades flera utmärkelser ut. I år gick utmärkelsen Årets Hembygdsförening till Sundsjö hembygdsförening i Bräcke kommun för deras insatser under de stora skogsbränderna förra sommaren med motiveringen: ”För viktiga och berömvärda insatser i samband med skogsbranden i Bräcke sommaren 2018. I en tid av kris visade föreningen prov på ansvarstagande, laganda och handlingskraft. Med sin breda verksamhet är föreningen viktig för den lokala gemenskapen. Genom att aktivt vända sig till nyinflyttade och ungdomar, visar föreningen att man lever efter hembygdsrörelsens vision om en levande hembygd öppen för alla”. Det verkar vara en förening som kommit en bra bit på väg med att föryngra sig!

Hembygdsresor

På söndagen gick det att välja mellan tre hembygdsresor, Birgitta och Brita valde två olika.

Birgitta: Resan jag var med på hade rubriken ”Grosshandlarens vardag och bergets hemligheter”. Tavnäs föreningshus och grosshandlare Sundins trävilla i Stavre är två fina exempel på traktens träbyggnader. Bergets hemligheter var den nya skidanläggningen helt under mark i ett tidigare militärt bergrum i Gällö.

Brita: Turen jag valt var ”Passion för kultur i heliga Birgitta och riddar Skunkes spår”. Temat var pilgrimsleden till Nidaros. Vi fick se den fina Hackås kyrka från 1100-talet, Norrlands kanske äldsta bevarade sockenkyrka med fantastiskt måleri från 1600- och 1700-talet.

Klas Lundkvist

PS: 2020 är Linköping och Östergötlands Hembygdsförbund värd för Riksstämman.

Gås med krås på Mårtensafton

Söndag den tionde november, på fars dag, är det i år Mårtens afton och den elfte november har Mårten namnsdag.

Mårtensafton firas till minne av helgonet Martin av Tours, även kallad Mårten Biskop. En gammal legend från Bretagne förknippar Mårten med seden att äta gås. Mårten gömde sig i en gåsstia för att undgå att bli biskop men förråddes av gässens kacklande. Som straff skulle fåglarna slaktas varje år under Mårtenshelgen.

Från början var Mårtensafton starten på den fyrtio dagar långa fastan, som sträckte sig fram till jul. Idag är det inte många som fastar, men traditionen att äta gås fortlever, framför allt i södra Sverige, även om gåsuppfödningen minskar.

Seden att äta gås en novemberhelg kom alltså till Sverige på medeltiden från Frankrike och den helgen var en viktig

medeltida höstfest. Den firades främst av adeln men även av städernas hantverkare.

Vid gåsmiddagen serveras före gåsen svartsoppa, en soppa av buljong och gås- eller svinblod. Soppan smaksätts med kryddor, spadet från krås, kokta äpplen och katrinplommon, ättika, konjak och vin. Frukt och gåskrås kan serveras i sopptallrikarna eller upplagt på serveringsfat för självservering. Till efterrätt kan man ha äppelkaka med vaniljsås. Efter en sådan måltid är det förmodligen ingen konst att börja fasta.

Enligt gamla tydor skulle det bli barmark på julen om det var snö under Mårtenshelgen. Inföll helgen en fredag-lördag skulle det bli sträng vinter.

Inga Lisa Gustafsson

Varför heter det så?

Smedbyområdet

Smedbyområdet begränsas av Mälärvägen, Ekebovägen och Smedbyvägen. Sedan urminnes tid har människor brukat dessa marker, därom vittnar gårdens runstenar.

Gårdsnamn på -by sägs höra samman med bo/bostad, men dessutom med ett gammalt uttryck för odling.

Från 1530-talet kan vi följa Smedbys historia i bevarade handlingar, men långt innan Vibjörn och Huskarl, söner till Sibbe, någon gång på 1000-talet lät rista runor till faderns minne, var Smedby bebott.

På de flesta gårdar fanns en gårdssmedja, där man utförde mindre smidesarbeten såsom lås, dörrhaspar och gångjärn, s.k. klensmide. En viktig uppgift fyllde en gårdssmedja också när det gällde underhållet av gårdens olika redskap, vagnar och andra kördon.

I smedjan vid Smedby tillverkades säkerligen också svärd och annat, som användes i strider, men jordbruksredskap var naturligtvis den viktigaste produkten.

Som vi förstår av namnet Smedby – smedernas by – fanns här flera smeder. Den skicklige smeden var en person som man

beundrade, och sägnen om mästere-smeden Völund har berättats under hela vikingatiden.

I Smedbyområdet har alla vägnamn anknytning till hästar. Gården Lilla Vilunda låg där nu Stallgatans röda höghus breder ut sig. Gården Ekebo låg där Hovslagargatan går och även Ardennergatan finns där.

Ardenner är en arbetshäst, ursprungligen från Belgien. Övriga namn är Galoppgatan, Ryttargatan, Sadelgatan och Travgatan. Grimman vid Galoppgatan och Tömmen vid Travgatan är arbetsområden.

Norra Berget i Smedbyskogen fick sitt namn när Stallgatan bebyggdes. Byggfirman hade det som arbetsnamn. Det blev så att säga ett olycksfall i arbetet – varken södra, östra eller västra berget finns i Väsby. Gunnes gård är helt riktigt, eftersom hans namn finns på en runsten där.

Även på norra sidan om Mälärvägen finns gatunamn som handlar om hästar. De hör emellertid till kategorin Gamla militärtitlar, men det är en annan historia.

Inga Engdahl (repris)

Vågrätt

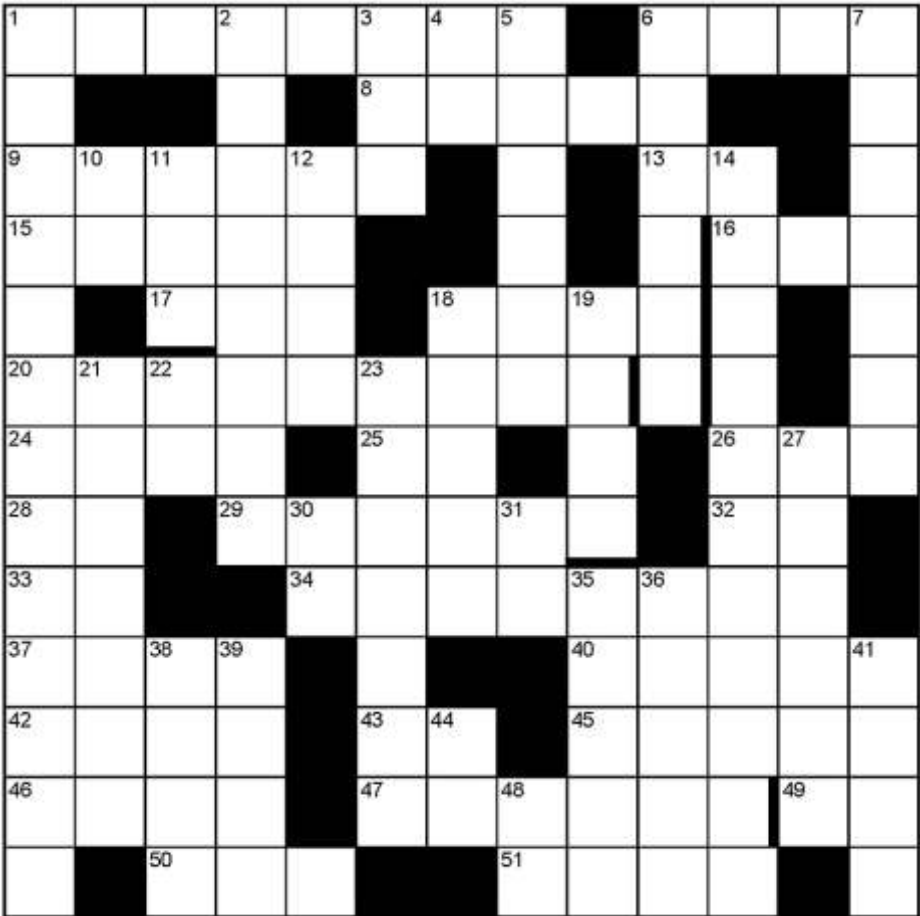
1. Så hette von Döbeln innan han blev adlad
6. Die Leander
8. Att förtöja
9. Är inne
13. Motorship
15. Träsk
16. Måste man enligt somliga
17. Sluttande mark
18. Husrum
20. "Pillertrillare"
24. Hinduisk ledare
25. Halvgräs
26. Maka till Ägir
28. Sveriges Radio
29. Opera av Richard Strauss
32. Nya Testamentet
33. Kan man vara arg som ett
34. Man med anknytning till Sättra och Antuna
37. Materiepartikel
40. Ingenting med het
42. Högerbiflod till Donau
43. Samma som FN
45. Vill en del sig för solbrännans skull
46. Ensam i sin art
47. Sade
49. Oden
50. Finns ofta i tub
51. Bör ej köttet vara

Lodrätt

1. Blåstes i före yttersta dagen
2. Pensionerad präst eller professor
3. F.d. partiledare
4. United Nations
5. Kan man få till kaffet i ett radioprogram
6. Republik i södra Afrika
7. Läkemedel
10. På
11. Mellan bergssluttningar
12. Bo
14. Dam med anknytning till Lilla Väsby
18. Ett ord som bara finns på svenska
19. Dallrande massa
21. Renlevnadsman
22. Lever ofta av ost och mjöl
23. Fås mången under badsäsongen
27. Rektangulär överbyggnad ovanför taklist
30. Anonyma Alkoholister
31. Modekedja
35. Ställe där samer slår läger
36. Förtärde
38. Klumpig
39. Söker kaka sägs det
41. Större studentfest
44. Räcka
48. Ångfartygsbeteckning

Korsord 3 - 2019

Konstruktör: Lennart Hedlund

När du löst korsordet skriver du ditt namn och din adress.

Lösningen insändes senast onsdagen den 8 oktober 2019 till:

Hembygden
 Box 40
 194 21 Upplands Väsby
 Märk kuvertet med "Korsord 3 - 2019"
 eller digitalt till info.uvhbf@gmail.com

Lösning till korsord 2 - 2019

Almqvistaren

... du skall intet besitta och på intet stå.
Men du skall äga den bästa av all makt
som är att leka.

C J L Almqvist, "Skaldens natt"
Törnrosens bok 1838

Den nya grinden

Så här fin blev den nya grinden till Hembygdsgården. Den är tillverkad av kommunens personal och blev färdig till Nationaldagen 2019. Vår gamla grind hade blivit murken. Foto: Bo Lindman

Upplands Väsby Hembygdsförening

STYRELSE 2019-2020

Klas Lundkvist, ordförande	070-673 63 47
Ingegerd Peterson, vice ordförande	073-806 84 04
Ann-Christin Jyttner, kassör	070-753 34 33
Susanne Bergman, ledamot	590 858 84
Gunilla André, ledamot	590 338 34

Telefon

ERSÄTTARE

Berit Östman	073-667 14 92
Kjell Ehrnholm	070-330 97 87
Ulla Ekengren	076-309 15 32
Niklas Johansson	072-500 22 75
Margareta Norén	070-799 25 01

MEDLEMSBLADET HEMBYGDEN

Bo Lindman	070-716 52 43
Redaktionsgrupp, se sidan 2	

REVISORER

Ordinarie

Ove Gustafsson
Anita Bergqvist

Ersättare

Anette Ehrnholm
Ali Kashefi

VALBEREDNING

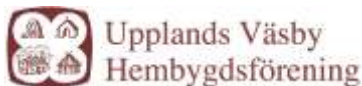
Roland Storm, sammankallande	070-729 27 60
Lars Nyström	070-821 41 90

Besök gärna vår webbplats: www.hembygd.se/upplands-vasby

Upplands Väsby
Hembygdsförening
Box 40
194 21 Upplands Väsby

E-post
info.uvhbf@gmail.com
Besöksadress
Hagvägen 2/Pukslagargatan

Plusgiro
29 81 91-8
Årsavgift (2019)
150 kr

Upplands Väsby Hembygdsförening

År 1954 bildades Upplands Väsby Hembygdsförening. I föreningen vill vi tillsammans öka kunskapen om kommunen, vårda kulturarvet och påverka det som händer just nu.

Vi som är medlemmar arbetar för att

- väcka och förstärka den djupa känslan för hembygden
- bevara den lokala historien, kulturhistoriska platser och föremål
- sprida kunskaper om hembygden och om våra traditioner till gammal och ung
- genomföra olika evenemang, gärna sådana där flera generationer kan träffas
- lämna våra synpunkter på bebyggelse- och planeringsfrågor

Under verksamhetsåret har vi ett stort antal evenemang. Vi visar och berättar om bygden och vår lokalhistoria.

Inom föreningen arbetar vi för att våra samlingar och arkiv skall bli en bra kunskapkälla. Vi samlar anteckningar, dokumentationer, böcker, fotografier och föremål.

Vi vårdar Hembygdsgården som vår naturliga mötesplats och att den skall vara en välkomnande och intressant plats att besöka.

Välkommen att kontakta oss, om du har funderingar eller frågor.
Du får gärna komma med i vår aktiva skara!

Besök gärna vår webbplats: www.hembygd.se/upplands-vasby